

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Ändringar i ersättningssystemet för skador på ren som har orsakats av björn

Ersättning för skador på ren som har orsakats av björn lämnas av staten, genom Sametinget, om björn förekommer inom en samebys betesområde. Ersättningen fördelas mellan de ersättningsberättigade samebyarna i förhållande till betesområdenas areal. I denna promemoria föreslås att det införs en möjlighet att Sametinget även ska kunna lämna ersättning till samebyar baserat på uppskattat antal björnar, eller på uppskattad täthet av björn, inom betesområdena.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 oktober 2024.

Förslaget bygger på en begäran från Sametinget (LI2023/00517).

Vid framtagande av förslaget har regeringen konsulterat Sametinget och Svenska samernas riksförbund enligt lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket.

Innehåll

Ändringar i ersättningssystemet för skador på ren som har orsakats av björn	1
1. Författningsförslag	3
1.1 Förslag till förordning om ändring i viltskadeförordningen (2001:724) ...	3
2. Nuvarande ersättningssystem.....	5
2.1 Ersättningssystemet för björn leder till omotiverade skillnader mellan samebyarna	6
2.2 Ny teknik har förbättrat inventeringsmöjligheterna	6
3. Förslag	7
3.1 Det bör införas en möjlighet att kunna fördela viss ersättning baserat på uppskattat antal björnar inom betesområdet	7
4. Konsekvenser av förslaget.....	8

1. Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om ändring i viltskadeförordningen (2001:724)

Härigenom föreskrivs i fråga om viltskadeförordningen (2001:724)

dels att 6 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 8, 8 a och 8 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Efter förslag av Sametinget beslutar regeringen med vilket belopp ersättning *skall* lämnas till samebyarna för 1. varje föryngring av varg, järv och lo inom en samebys betesområde, och

2. regelbunden eller tillfällig förekomst av varg, järv och lo.

Efter förslag av Sametinget beslutar regeringen med vilket totalt belopp ersättning skall lämnas för skador som björn och kungsörn orsakar på renar.

Ersättningen enligt andra stycket fördelas mellan de ersättningsberättigade samebyarna i förhållande till betesområdenas areal.

7 §

Ersättningsbeloppen enligt 6 § *första stycket* beräknas med ledning av

1. medelslaktvärdet på en ren med tillägg för honrenarnas produktionsvärde,

2. uppskattningar av hur många renar som dödas av respektive rovdjursart,

3. uppskattningar av i vilken utsträckning kalvar respektive vuxna renar dödas av respektive rovdjursart, och

4. det merarbete som angrepp av respektive rovdjursart orsakar.

Det totala ersättningsbeloppet för skador som björn och kungsörn orsakar på

renar beräknas med ledning av förhållandena i första stycket.

8 §¹

Efter förslag av Sametinget beslutar regeringen med vilket totalt belopp ersättning ska lämnas till samebyarna för skador som björn och kungsörn orsakar på renar.

Regeringen kan, efter förslag av Sametinget, besluta att en viss andel av det totala beloppet ska lämnas till samebyar där förekomsten av björn är särskilt stor.

8 a §

Det totala ersättningsbeloppet för skador som björn och kungsörn orsakar på renar beräknas med ledning av förhållandena i 7 §.

8 b §

Sametinget fördelar ersättningen enligt 8 § mellan de ersättningsberättigade samebyarna i förhållande till betesområdenas areal.

Om regeringen beslutat att en andel av ersättningen ska lämnas till samebyar där förekomsten av björn är särskilt stor, fördelar Sametinget den delen mellan berörda samebyar i förhållande till uppskattat antal björnar, eller till uppskattad täthet av björn, inom betesområdena.

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 2024.

---

¹ Tidigare 8 § upphävd genom 2009:1264.

2. Nuvarande ersättningssystem

Staten betalar varje år, genom Sametinget, ersättning till samebyarna för skador på ren som orsakas av varg, björn, järv, lo eller kungsörn.

Bestämmelser om rovdjursersättningen finns i viltskadeförordningen (2001:724).

Ersättning för skada av varg, järv och lo lämnas på grundval av antalet föryngringar eller regelbunden eller tillfällig förekomst av respektive rovdjursart inom samebyns betesområde. Ersättning för skador som orsakas av björn och kungsörn lämnas i stället om arterna förekommer inom en samebys betesområde (5 § viltskadeförordningen).

Regeringen beslutar efter förslag av Sametinget det belopp med vilket ersättning ska lämnas till samebyarna för varje föryngring av varg, järv och lo inom en samebys betesområde och för regelbunden eller tillfällig förekomst av varg, järv och lo (6 § första stycket viltskadeförordningen).

När det gäller björn och kungsörn beslutar regeringen efter förslag av Sametinget med vilket totalt belopp som ersättning ska lämnas för skador som djuren orsakar på renar. Ersättningen fördelas mellan de ersättningsberättigade samebyarna i förhållande till renbetesområdenas areal (6 § andra stycket viltskadeförordningen).

Ersättningsbeloppens storlek för de olika arterna fastställs av regeringen i det årliga regleringsbrevet till Sametinget (anslag 1:22 Främjande av rennäringen m.m. inom utgiftsområde 23).

Bestämmelserna i viltskadeförordningen om ersättning för rovdjursskador grundar sig på de bedömningar som regeringen gör i propositionen En sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57). Regeringen uttalar där att ersättningen, som en huvudregel, liksom tidigare ska baseras på rovdjursförekomst. För att kunna fastställa och fördela ersättningarna ska det därför även i fortsättningen krävas rovdjursinventeringar i renskötseområdet. Regeringen konstaterar vidare att det när det gäller björn saknas säkra metoder för inventeringar och att det när det gäller kungsörn visserligen finns inventeringsmetoder men att de inte används i stora delar av fjällvärlden. Regeringen gjorde mot den bakgrunden bedömningen att ersättningen när det gäller björn och örn även i fortsättningen skulle lämnas med ett schablonbelopp som baseras på betesområdets yta (samma prop.

s. 62). När det gäller rovdjursinventeringar i rovdjursområdet uttalar regeringen vidare i samma proposition att den inventering som ska göras för att fastställa rovdjursförekomsten i varje sameby även ska fastställa om björn eller kungsörn förekommer inom samebyn, men att det för närvarande saknas möjlighet att med någon grad av säkerhet fastställa antalet björnar och örnar. Regeringen ansåg det därför angeläget att en metod för björn-inventering tas fram så att en fördelning av ersättningen baserad på individnivå kan införas (samma prop. s. 65).

2.1 Ersättningssystemet för björn leder till omotiverade skillnader mellan samebyarna

Den nuvarande schablonersättningen för skador av björn innebär att ersättningen fördelas mellan samebyarna utifrån storleken på samebyarnas betesområden. Björnarnas hemområden kan dock vara mer eller mindre koncentrerade till enskilda samebyar, vilket innebär att de faktiska skadorna kan skilja sig mycket åt mellan olika samebyar. En sameby med liten areal kan vara mycket hårdare drabbad av björnpredation, dvs. när renar dödas av björnar, än en sameby med stor areal. Detta innebär att ersättningssystemet kan leda till omotiverade skillnader mellan samebyarna när det gäller hur de ersätts för skador av björn. Forskning visar att det finns en tydlig koppling mellan predationsförluster och björnförekomst i närheten av renarnas kalvningsland.² Särskilt förfördelade är därför de samebyar som har en liten areal och samtidigt en hög täthet av björn i närheten av renarnas kalvningsland.

2.2 Ny teknik har förbättrat inventeringsmöjligheterna

Av uttalandena i prop. 2000/01:57 framgår att det förutsätts att rovdjurs-ersättningen, också när det gäller björn, ska grundas på en rovdjurs-inventering. Sedan riksdagen antog propositionen har inventeringsmetodik utvecklats, vilket hänger samman med de ökade möjligheterna att använda DNA-teknik för analys av björns spillning. Numera kan därmed en bättre uppskattning göras av hur många björnar det finns i olika delar inom renkötselområdet. Björnpopulationen inventeras länsvis genom att jägare, andra frivilliga och länsstyrelsernas personal samlar björns spillning under en period på sensommaren och hösten vart femte år. Spillningen analyseras därefter med DNA-teknik. Genom olika statistiska beräkningsmodeller går

---

² Sivertsen, T R., Åhman, B., Steyaert, S M., Rønnegård, L., Frank, J. et al. (2016) Reindeer habitat selection under the risk of brown bear predation during calving season. *Ecosphere*, 7(11).

det att beräkna en total björnpopulation utifrån hur många spillningar som hittats och från hur många björnar spillningarna kommer. DNA-analyserna är koordinatsatta vilket medför att det går att veta var björnarna uppehållit sig.

Vidare har populationsmodeller utvecklats för att beräkna täthet av björn (t.ex. RovQuant). Detta medför att det årligen går att göra detaljerade täthetskartor, även mellan inventeringstillfällena.

3. Förslag

3.1 Det bör införas en möjlighet att kunna fördela viss ersättning baserat på uppskattat antal björnar inom betesområdet

Eftersom möjligheterna att på ett mer tillförlitligt sätt uppskatta antalet björnar eller täthet av björn inom en samebys betesområde har förbättrats, bör den nuvarande metoden för beräkning av skadeersättning justeras så att den bättre stämmer överens med uttalandena i prop. 2000/2001:57 om att beräkningen av ersättningen, när det är möjligt, bör fördelas på individnivå. Tiden bedöms dock ännu inte vara mogen för att helt övergå till ett ersättningssystem baserat på antalet björnindivider inom en sameby. Det nuvarande systemet, med ett totalbelopp för björnersättning som fördelas till samebyar utifrån areal, bör därför behållas tills vidare. Detta bör dock kombineras med att Sametinget ska kunna lämna en större andel medel till samebyar där förekomsten av björn är särskilt stor. Den ersättningen bör då fördelas i förhållande till uppskattat antal björnar, eller till uppskattad täthet av björn, inom betesområdena. Detta kan leda till en rättvisare nivå på ersättningen till samebyar med små arealer, men högre täthet av björn. Hur stor andel av det totala beloppet som ska lämnas till samebyar där förekomsten av björn är särskilt stor bör beslutas av regeringen, efter förslag av Sametinget.

Sametinget kan enligt 13 § viltskadeförordningen meddela föreskrifter om ersättning som avser skada av vilt när det gäller rennäringen. Med stöd av det bemyndigandet kan Sametinget meddela föreskrifter om vilka principer som ska gälla för fördelningen av ersättningen till samebyar där förekomsten av björn är särskilt stor. Exempelvis kan det närmare anges vad som ska anses vara en särskilt stor björnförekomst.

Det finns en risk att det, trots förbättrade inventeringsmetoder, inte kommer att vara möjligt att göra tillräckligt bra uppskattningar av antalet björnar inom samtliga berörda samebyar. Detta kan i sin tur medföra att förslaget inte ger en mer rättvis och ändamålsenlig fördelning av ersättning för björnskador. Regeringen bör därför följa upp vilka effekter förslaget får såväl för samebyarna som för myndigheterna.

Enligt uppgifter från Sametinget meddelas slutliga beslut om rovdjursersättning efter det att de årliga inventeringsresultaten slutrapporterats, vilket normalt sker under sommaren. Ändringarna i viltskadeförordningen bör kunna träda i kraft den 1 oktober 2024, vilket skulle möjliggöra att de slutliga besluten om ersättning för björnskador som avser 2024 kan omfattas av de nya bestämmelserna.

4. Konsekvenser av förslaget

Den föreslagna ändringen är i sig inte kostnadsdrivande för staten, utan syftar till att möjliggöra en mer ändamålsenlig fördelning av ersättning för skador som björn orsakar på renar. I regleringsbrevet till Sametinget (anslag 1:22 Främjande av rennäringen m.m. inom utgiftsområde 23) kommer det alltjämt att fastställas med vilket totalt belopp ersättning ska lämnas för skador som björn orsakar på renar. Utgångspunkten bör vara att regeringen i regleringsbrevet även anger att en viss del av totalbeloppet ska fördelas i förhållande till uppskattat antal björnar som förekommer inom betesområden och att resterande medel fördelas i förhållande till betesområdenas areal.

För Sametinget ställer den föreslagna ändringen högre krav på goda kunskaper om björnförekomst inom samebyarna, jämfört med en strikt arealbaserad fördelning. Det torde därför finnas behov av god samverkan mellan Sametinget, länsstyrelsen och berörda samebyar när antalet björnar inom en samebys betesområde ska uppskattas. Ytterligare konsekvenser för myndigheten är att Sametingets föreskrifter (STFS 2007:9) om bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar kan behöva revideras.

Sametingets beslut om ersättning för skador på ren som orsakas av rovdjur kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol (14 § viltskadeförordningen). Enligt uppgifter från Sametinget överklagas endast ett fåtal beslut varje år av samebyar. Det är möjligt att förslaget, i vart fall inledningsvis, kan komma att leda till viss ökning av antalet mål om ersättning för björnskador. Den ökade

måltillströmningen till de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms dock inte vara av sådan omfattning att det medför ökade kostnader som inte rymms inom befintliga anslag.

För samebyarna leder förslaget sannolikt till en mer rättvis och ändamålsenlig fördelning av ersättning för skador på ren orsakad av björn. Förslaget torde i första hand gynna samebyar som har en liten areal och samtidigt en hög täthet av björn. Förslaget gynnar även de samebyar där kunskapen om björnförekomst är god, medan de byar där kunskapen av olika anledningar är mer bristfällig inte gynnas i samma utsträckning. Det finns därför en risk att det, trots förbättrade inventeringsmetoder, inte kommer att vara möjligt att göra rättvisande uppskattningar av antalet björnar inom samtliga berörda samebyar. Detta kan i sin tur medföra att förslaget inte ger en mer rättvis och ändamålsenlig fördelning av ersättning för björnskador.